

Qərarı kim verməlidir?

Uşaq yetərinçə böyümüş olanda

Mövzu:	Ailə və alternativ qayğı, iştirak
Çətinlik dərəcəsi:	2-ci dərəcə
Yaş həddi:	7-10 yaş
Tələb olunan vaxt:	45 dəqiqə
İştirakçıların sayı:	4-24 uşaq
Fəaliyyətin növü:	Kiçik qruplarda müzakirə və qərarın qəbulu
Xülasə:	Uşaqlar konkret situasiyalarda “kim qərar qəbul etməlidir?” sualına cavab verirlər. Hər sualdan sonra cavab vermək üçün uşaqlar rəngli kartlardan istifadə edirlər.
Vəzifələr:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ailələrdə qərarın qəbul edilməsi prosesi haqqında düşünmək; ▪ Uşaqların ailə həyatında iştirakını müzakirə etmək; ▪ Bacarıqların inkişafı konsepsiyası ilə tanış etmək.
Hazırlıq:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Səsli oxu üçün suallar hazırlamaq. ▪ Hər uşaq üçün rəngli kartlar komplekti hazırlamaq.
Materiallar:	Hər uşaq üçün bir ədəd yaşıl, sarı və narıncı kart

Təlimatlar:

1. Qrupa bu gün geyindikləri geyim haqqında düşünmək, qrup yoldaşları ilə bu geyimi geyinmək qərarını kimin verdiyi haqqında müzakirə etməyi tapşırıq. Bu qərarı valideynləri, yoxsa özləri qəbul etmişdirlər, ya da valideyn və uşağın birlikdə qərarı olmuşdur? Bu oyunun qərar qəbul etmək haqqında olduğunu uşaqlara izah edin.

2. Hər uşağa rəngli kart komplekti (yaşıl, sarı və narıncı) paylayın. Uşaqlara izah edin ki, sizin oxuduğunuz sualları dinlədikdən sonra bu situasiyanın qərarını kimin verməsi barədə qərara gəlməlidirlər. Əgər uşaq qərarı valideynin verdiyini düşünürsə,

onda yaşıl kartı, əgər özünü düşünürsə, sarı, valideynilə özünün birlikdə qərar verdiyini düşünürsə, narıncı kartı göstərir.

3. Sualları ardıcıl oxuyun. Hər sualdan sonra fasilə verib uşaqların hər birinin rəngli kartı göstərməyini gözləyin. Qrupdakı bəzi uşaqlar öz fikirlərini bildirməyə çalışacaqlar, bunun bu mərhələdə müzakirəyə çevrilməsinə imkan verməyin. Müzakirəni təhlil mərhələsinə saxlayın.

Təhlil və qiymətləndirmə

1. Aşağıdakı sualları verərək oyunu təhlil edin:

- a) Bu oyun xoşunuza gəldimi?
- b) Nə üçün bəzi suallara cavab vermək çətin idi?
- c) Hansı suallara cavab vermək daha çətin və ya daha asan idi? Nə üçün?
- ç) Niyə bəzilərinizin cavabları müxtəlif idi?
- d) Bu sualların doğru və ya yanlış cavabı ola bilərmi?
- e) Uşaqların özlərinə aid olan məsələlərdə qərar qəbul etməkdə yaş həddinin təsiri varmı? Nə üçün hə, nə üçün yox?

2. "İnkişaf edən bacarıqlar" anlayışını daxil edin və bunun mənasını izah edin:

Uşaqlar böyüdükcə öz şəxsi işlərində qərar qəbul etmək üçün daha çox imkanlar əldə edirlər. Yuxarı sinif şagirdlərinə daha dərinlən izah etmək üçün uşaq hüquqları haqqında Konvensiyanın 5-ci və 14-cü maddələrinə müraciət etmək olar.

Uşaqların qərar qəbul etmək prosesində rollarına aid suallar verin:

- a) Ailənizdə qərar qəbul etməkdə iştirak edirsiniz? Bu hansı qərarlardır?
- b) Özünüz sizə aid hansı qərarları verə bilərsiniz? Bu necə qərarlardır?
- c) Elə məsələlər olur ki, qərar vermək üçün sizin valideylərinizin məsləhətinə ehtiyacınız olur? Bu hansı məsələlərdir?
- ç) Siz valideynlərinizdən məsləhət almaq üçün nə edirsiniz?
- d) Sizə və valideynlərinizə ailənin həyatında iştirak etmək nə qədər vacibdir? Nə üçün hə, nə üçün yox?
- e) Ailənin həyatında daha necə iştirak edə bilərsiniz?

ə) Ailənizdə qərar qəbul etmək üsulları xoşuna gəlirmi? Hansı məsələlərə aid qərar qəbul etməkdə iştirak etmək istərdiniz? Qərar qəbul etmək prosesində daha böyük rol oynamaq üçün nə edə bilərsiniz?

3. Aşağıdakı sualları verməklə insan hüquqları ilə əlaqə yaradın:

a) Siz necə düşünürsünüz nə üçün bəzi insan hüquqları uşaqlara və onların ailələrinə aiddir?

b) Siz necə düşünürsünüz nə üçün uşaqlara aid qərarların qəbulunda uşağın iştirakı hər bir uşağın hüququdur?

c) Uşaqların həyatı haqqında onların özündən və valideynlərindən başqa daha kim qərar qəbul edə bilər? Nə üçün bu belə vacibdir?

Davamı üçün təkliflər:

- Ailə mövzusunda aid "Biz ailəyik" oyununu əvvəl keçirməyi məsləhət görürük.
- "Bizim qrupun Konstitusiyası" oyunu da uşaqları birlikdə qərarlar qəbul edib danışıqlar aparmağa cəlb edə bilər.

Fəaliyyət üçün ideyalar:

- Qrupdakı uşaqlara öz valideynləri ilə birlikdə ailənin həyatında hər bir ailə üzvünün fəal iştirakını təmin edən ailə strategiyasını hazırlamağı təklif edin.
- Uşaqlarının yaş həddinin və inkişafının dəyişməsi ilə valideynlərin uşaqlarına aid qərarların qəbulunda rollarına və ailə həyatında iştiraklarına münasibətlərini bildirmək üçün valideynləri qrupa dəvət edin.

Aparıcılara məsləhətlər:

- Bəlkə bəzi suallara cavab vermək uşaqlar üçün çətin olacaq, lakin onlar rəngli kartlardan birini və ya onlara yaxın olan cavablardan birini seçməlidirlər.
- Siz öncədən qrupdakı uşaqların ailə vəziyyəti haqqında məlumatlı olmalısınız. Bəziləri bir valideyn və ya himayədarla yaşaya bilər. Belə hallarda siz suallara himayədarı da daxil etməlisiniz.
- Bəzi uşaqlar verdikləri cavabların açıqlamasını həmin andaca verməyə can atırlar, lakin siz onlara müzakirə etməyə icazə verməməlisiniz və başa salmalısınız ki, daha sonra oyunu müzakirə etmək üçün vaxt olacaq.
- Siz sualları səsli oxumamışdan əvvəl uşaqlara hər rəngli kartın hansı mənanı ifadə etdiyini şəkil çəkməklə göstərmələrini təklif edə bilərsiniz. Bunu həm də

lövhe və ya cədvəldə hamının qarşısında iştirakçılara kömək üçün yaza bilərsiniz.

Kiçik yaşlı şagirdlərə adaptasiya:

- Oyunu daha geniş aparmaq üçün uşaqları hər sual toplusundan sonra aldıqları qərarları müzakirə etməyə dəvət edin.

Yuxarı sinif şagirdlərinə adaptasiya:

- Bu sualların uşaq hüquqları haqqında Konvensiyadan hansı hüquqa aid olduğunu müəyyən etməyi tapşırın.
- Hansı insan hüquqları uşaq və valideynlərin ailə həyatında iştirakını təmin edir? Nə üçün bunlar vacibdir?

Səsli oxumaq üçün suallar

1. Ailəniz mağazaya alış-verişə gedərkən sizin evdə tək qala bilməyiniz haqqında kim qərar verməlidir:

- 5 yaşında?
- 10 yaşında?
- 15 yaşında?

2. Valideynlərinizin ayrılmasından sonra sizin hər iki valideyninizlə əlaqə saxlaya bilməyiniz haqqında kim qərar verməlidir:

- 4 yaşında?
- 9 yaşında?
- 17 yaşında?

3. Sizin əsgər gedə bilməyiniz haqqında kim qərar verməlidir:

- 6 yaşında?
- 11 yaşında?
- 16 yaşında?

4. Əgər yağış yağarsa, sizin gödəkcə geyinməyinizə kim qərar verməlidir:

- 3 yaşında?
- 9 yaşında?
- 14 yaşında?

5.Sizin vegetarian olub-olmamağınıza kim qərar verməlidir:

- 4 yaşında?
- 8 yaşında?
- 13 yaşında?

6.Siz siqaret çəkə bilərsinizmi qərarını kim verməlidir:

- 6 yaşında?
- 9 yaşında?
- 15 yaşında?

7.Sizin gecəyarısına qədər yatmayacağınıza kim qərar verməlidir:

- 5 yaşında?
- 9 yaşında?
- 14 yaşında?

8.Sizin İnternetdən nəzarətsiz istifadəyə kim qərar verməlidir:

- 6 yaşında?
- 10 yaşında?
- 16 yaşında?

9.Hansı dini etiqadı seçməyinizə kim qərar verməlidir:

- 5 yaşında?
- 9 yaşında?
- 13 yaşında?

10.Sizin daha məktəbdə təhsil almamağınıza kim qərar verməlidir:

- 6 yaşında?
- 10 yaşında?
- 15 yaşında?

11.Yerli xorda iştirak edə bilməyiniz haqqında qərarı kim verməlidir:

- 5 yaşında?
- 9 yaşında?
- 17 yaşında?

12.Sizin özəl mobil telefonunuzun olmasına kim qərar verməlidir:

- 4 yaşında?
- 8 yaşında?
- 14 yaşında?

13.Sizi başqa ailəyə vermək haqqında kim qərar verməlidir:

- 4 yaşında?
- 10 yaşında?
- 16 yaşında?